

**SUVREMENA GEOGRAFSKA REGIONALIZACIJA
DONJONERETVANSKE DELTE
(Uvjetno-homogena i nodalno-funkcionalna diferencijacija)**

ZORAN CURIC

Suvremena geografska regionalizacija razlikuje uvjetno-homogene i nodalno-funkcionalne regije. Budući da diferencijacija polazi od različitih kriterija (prva razmatra geografsku relevantnost reljefa, klime, vegetacije, historijsko-geografskog razvoja, a druga veličinu i organizacijsku povezanost prostora kao funkcije centralnih naselja), granice regija se, razumljivo, ne poklapaju. Takav je slučaj i s regionalizacijom donjoneretvanske delte. U radu se raspravlja i o centralnom naselju u donjem toku Neretve danas.

Contemporary Geographical Regionalization of Lower Neretva Delta, Croatia

Contemporary geographic regionalization differentiates between conditional-homogenous and nodal-functional regions. Since these differentiations arise from different criteria (the first from the study of the geographic relevance of relief, climate, vegetation, historical-geographical development and the second from the size and organizational connection of the area as a function of central settlements), the limits of such regions do not coincide with each other. This is the case with the regionalization of the Lower Neretva Delta. This article discusses central settlement in the Lower Neretva Valley today.

Uvod

Postupak regionalnog diferenciranja vrlo je složen, te je sa stajališta uvjetno-homogene regionalizacije potrebno voditi računa o jedinstvenosti reljefne strukture, klimatsko-vegetacijskih značajki i osobitostima historijsko-geografskog razvoja.

Neretva je najduža jadranska pritoka (218 km) i nataložila je najveću deltu na našem prostoru. Zbog toga je potrebno razlikovati deltu u užem i širem smislu. U užem smislu to je aluvijalna ravan čija se sjeveroistočna granica gotovo poklapa sa republičkom granicom (linija sela Crnići -- Dračevo). Donjo-

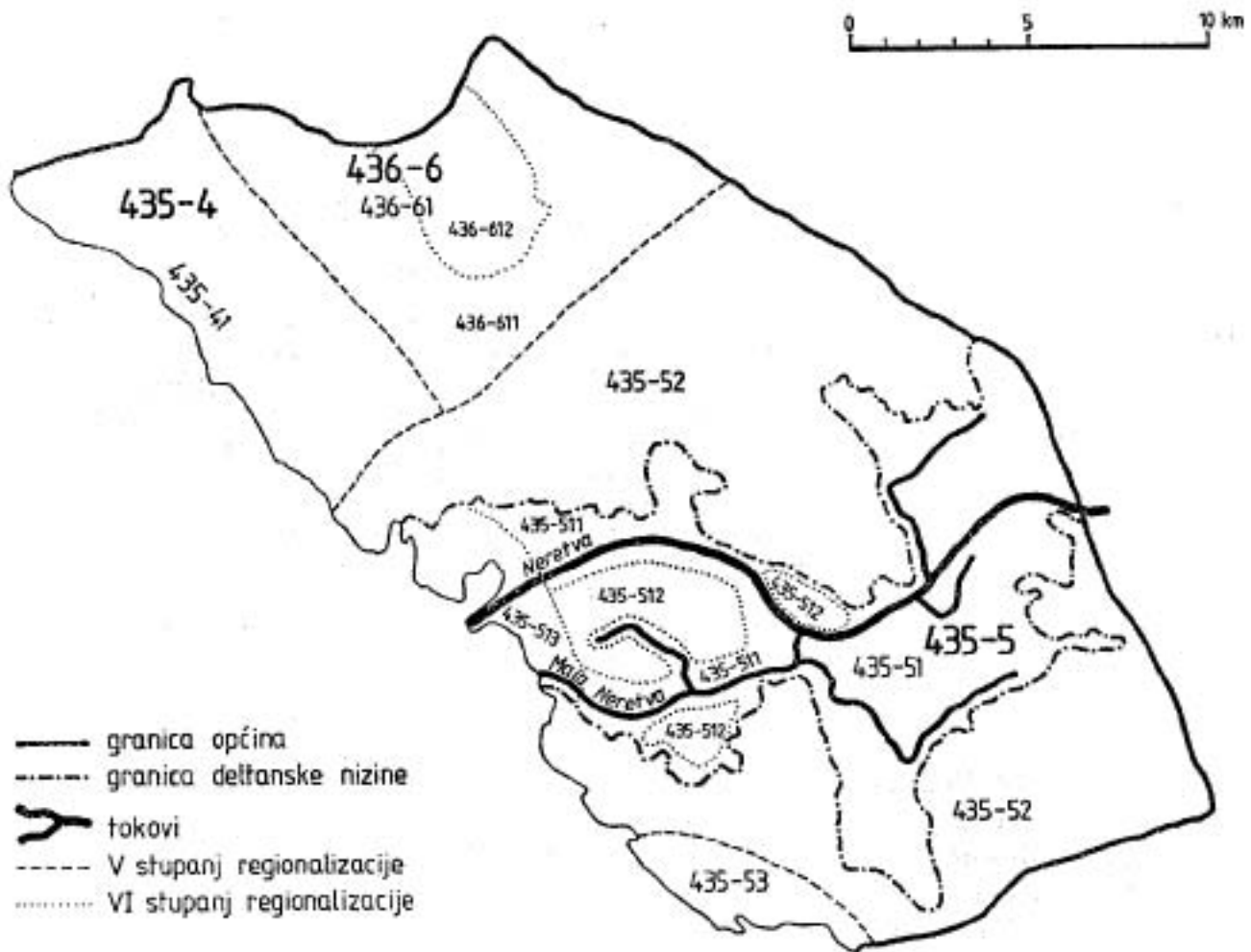
neretvanska delta je u širem smislu regionalno-geografski pojam. S obzirom na uvjetno-homogenu regionalizaciju donjoneretvanska delta s krškim okvirom je jedinstven kulturno-geografski kompleks demografsko-ekonomske posebnosti, određena mladošću procesa ekonomske valorizacije delte (tradicionalno »jendečki« i suvremeni »kazetni« agrarni pejzaž) (Rogić, V., 1983).

U regiju donjoneretvanske delte uključene su dvije srednjodalmatinske primorske općine, Metković i Ploče, ukupne površine 448 km². Manjim dijelom pripada i teritorij općine Čapljina, koja se nalazi u susjednoj republici.

Nacrt uvjetno-homogene regionalizacije na petom i šestom stupnju

Ako prema V. Rogiću oznaku uvjetno-homogenog kompleksa donjoneretvanske delte 435—5 na četvrtom stupnju regionalizacije dalje raščlanjujemo, dobijemo na petom stupnju prostor delte u užem smislu, tj. 435—51 i krškog okvira 435—52 s posebnom cjelinom manjeg pojasa krškog primorja Kleka 435—53.

Prostor delte u užem smislu treba promatrati kao fizički i kulturno jedinstveni kompleks petog stup-

Sl. 1. Uvjetno-homogena regionalizacija donjoneretvanske delte

Fig. 1. Conditional-homogenous regionalization of the Lower Neretva Delta

nja čija daljnja diferencijacija na šestom stupnju mora voditi računa o genetski diferenciranom fizionomskom tipu »jendečkog« kulturnog pejzaža 435-511, te »kazetnih« novokultiviranih kompleksa 435—512 i prostora maritimno litoralne zone kao vrlo značajnog prostora turističke valorizacije 435—513. Zapadni, odnosno sjeverozapadni dio općine Ploče u fizionomsko-homogenom pogledu ne pripada delti, već predstavlja jugoistočni dio makarskog pri-

morja 435—4, označen na petom stupnju kao pločansko krško primorje 435—41.

Zagorski dio općine Ploče kao i krajnji sjeverozapadni prostor općine Metković predstavljaju integralni dio srednjodalmatinske zagore. Na petom stupnju regionalizacije to je dio vrgoračkog kraja 436—61, pri čemu se na šestom stupnju regionalizacije mora voditi računa o izdvajanju krškog 436—611 i melioriranog jezerskog područja 436—612.

Tab. 1. Stupnjevi uvjetno-homogene regionalizacije i regionalna područja

Tab 1. Degrees of Conditional-Homogeneous Regionalization and Regional Areas

Stupnjevi regionalizacije i oznake uvjetno-homogenog kompleksa						Regionalna područja
I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	
4						Mediteranski prostor
4	3					Srednjojadranski i južnojadranski kompleks
4	3	5				Srednjodalmatinsko primorje i otoci
4	3	5	4			Makarsko primorje
4	3	5	4	1		Pločansko krško primorje
4	3	5	5			Donjoneretvanska delta
4	3	5	5	1		Aluvijalna ravan
4	3	5	5	1	1	»Jendečki« krajolik
4	3	5	5	1	2	»Kazetni« novokultivirani kompleks
4	3	5	5	1	3	Maritimno litoralna zona
4	3	5	5	2		Krški okvir
4	3	5	5	3		Krško primorje Kleka
4	3	6	6			Imotski kraj
4	3	6	6	1		Vrgorački kraj
4	3	6	6	1	1	Zagorsko krško područje
4	3	6	6	1	2	Zagorsko novokultivirano jezersko područje

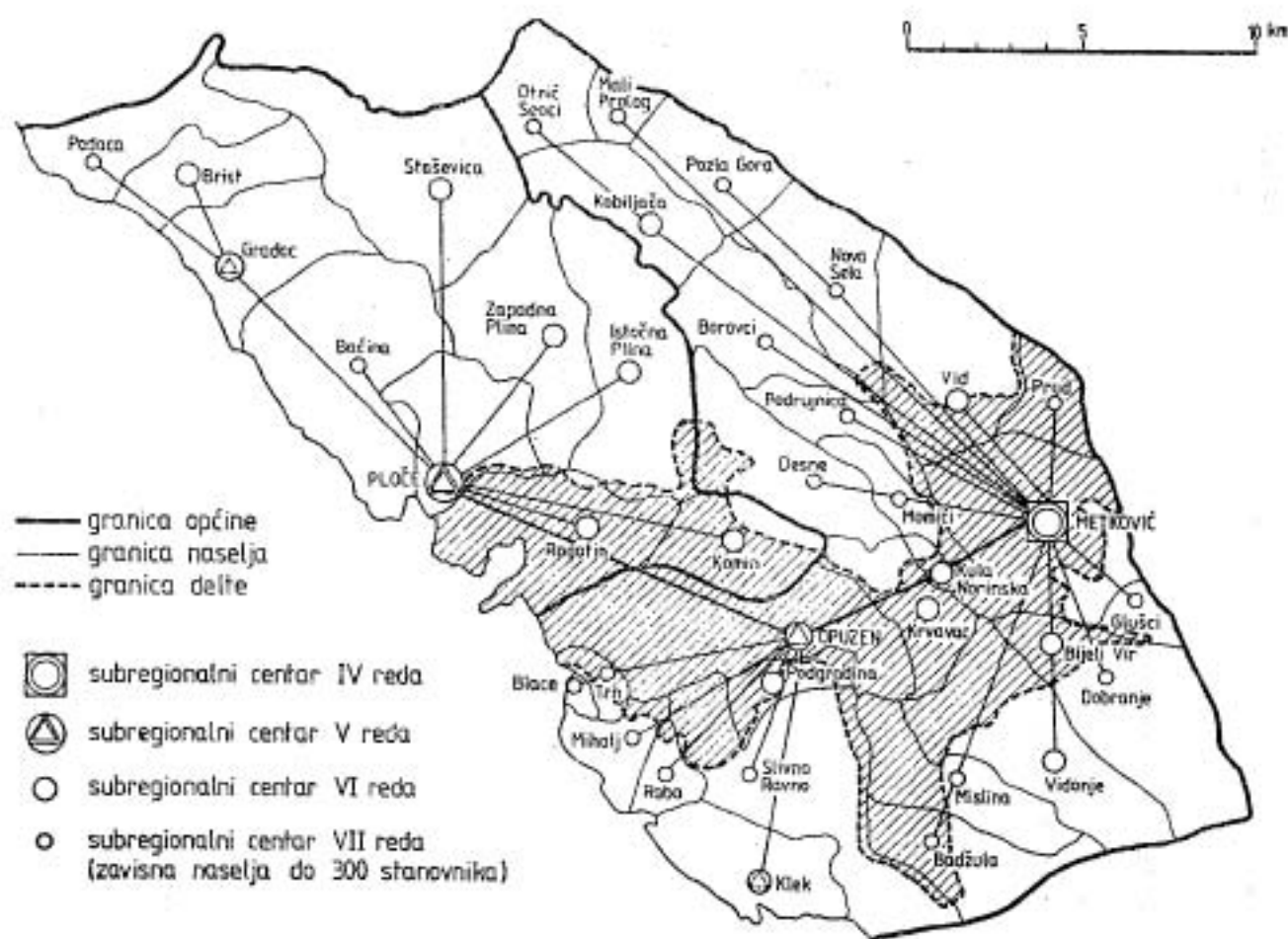
Nodalno-funkcionalna diferencijacija i značajke naselja

Polazeći od nodalno-funkcionalne regionalizacije prostor donjoneretvanske delte treba, usprkos podjeli na dvije općine, promatrati kao je-

dinstvenu cjelinu. U toj cjelini Metković ima vodeće značenje kao tradicionalno afirmirano središte koje zajedno s Pločama, kao sekundarnim središtem, funkcionalno objedinjuje aluvijalnu ravan, perideltanski krški prostor i dio primorja. Če-

trdeset naselja čine općine Metković i Ploče, od čega se 3/4 naselja nalazi u metkovičkoj općini. Razlikuju se po veličini, fizionomiji, funkcijama, razvojnim mogućnostima i vremenu nastajanja (Glamuzina, M., 1986). Najveći broj naselja je ruralnog tipa (77%), a tri su gradskog tipa (Metković, Opuzen i Ploče). Mješovitih naselja ima u općini Metković tri (Kula Norinska, Momići i

Klek), a u općini Ploče to su primorska turistička mjesta: Gradac, Brist i Podaca. Čak 55% naselja ima do 300 stanovnika, a u takvim naseljima živi samo 10,6% stanovništva deltanskih općina (po popisu 1981). U naseljima od 500 do 1 000 stanovnika obitava 20% stanovništva, a u samo pet naselja koja broje preko 1 000 stanovnika živi 65,8% stanovništva.

Sl. 2. Nodalno-funkcionalna diferencijacija naselja donjoneeretvanske delte

Fig. 2. Nodal-functional differentiation of the communities of the Lower Neretva Delta

Glavni industrijski kapaciteti nalaze se u naseljima gradskog tipa gdje su koncentrirane i sve institu-

cije za zadovoljavanje različitih potreba stanovništva. Gradska naselja imaju specifičan geografski smje-

štaj u sklopu delte. Metković se nalazi u sjeveroistočnom dijelu donjoneeretvanske doline na kontaktu krškog okvira i aluvijalne ravnice spajajući lijevu i desnu obalu Neretve. Ploče su se smjestile na kontaktu ravnice, krša i mora, a Opuzen je u centru agrarno najvrijednijeg dijela delte. Osnovan je 1684. godine i predstavljao je jedan od najstarijih općinskih centara u Dalmaciji. Opuzen je sve do 1855. godine glavno mjesto Neretvanske krajine, kada tu ulogu preuzima Metković. Geografski je vrlo zanimljivo pitanje centralnog naselja u delti danas.

Metković je nastao kao luka i važan tranzitni centar prema zaleđu. Nedostatak je bio u ograničenom kapacitetu Neretve s obzirom na veće brodove. Zato su postojali planovi za izgradnju novoga lučkog

centra i prije drugoga svjetskog rata nakon kojeg se pristupilo izgradnji i razvoju grada i »Luke Ploče«.¹ Razvojem Ploča mislilo se da će one preuzeti centralne funkcije čitavog prostora donjoneeretvanske delte, međutim, značajnu dinamiku razvoja svoje privrede, naročito trgovačkih djelatnosti, pokazuje Metković zadržavajući pritom ulogu centralnog naselja. Proces suvremene prostorne valorizacije delte uvjetuje stvaranje centara koji se međusobno upotpunjuju, dijele funkcije i već danas upućuju na formiranje jedinstvene konurbacije.² S obzirom na udaljenost splitskog makrocentra, dubrovačkog regionalnog centra i mostarskog makrocentra u nastajanju opravdana je perspektiva neretvanske konurbacije kao jakog regionalnog središta.

Tab. 2. Kretanje apsolutnog broja stanovnika gradskih naselja (po poslijeratnim popisima)

Tab. 2. *The Absolute Numbers of Inhabitants in Cities (According to Post-War Censuses)*

	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.
Metković	3 043	3 606	4 514	7 117	9 851
Ploče	852	1 848	3 267	4 662	5 834
Opuzen	893	981	1 133	1 390	2 753

Izvor: 1, 2.

Nakon melioracijskih radova, koji su djelomično završeni, promijenila se čitava organizacija toga prostora. Tome je znatno doprinijela i bolja prometna povezanost, naročito izgradnja i puštanje u promet Jadranske magistrale. Tako dolazi do nestajanja (napuštanja) nekih naselja i stvaranja potpuno novih naselja. Stanovništvo se premješta iz brdskog zagorskog dijela u nizinu delte, te s ruba k središnjim

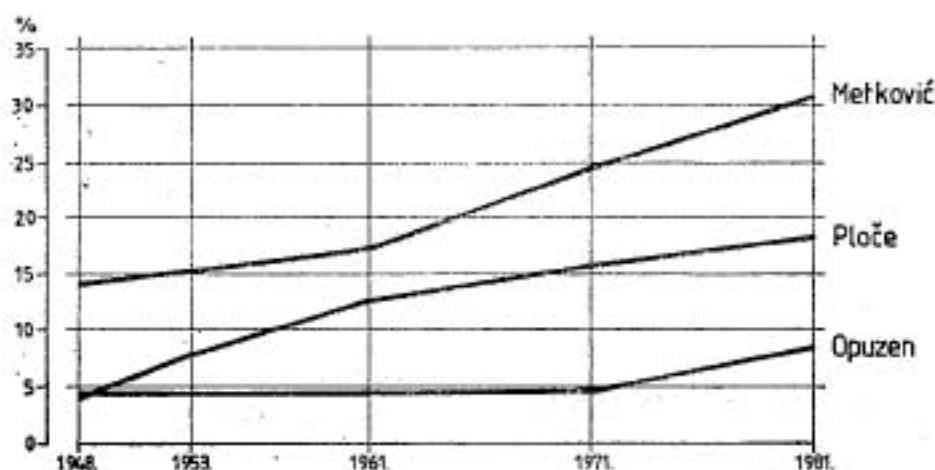
dijelovima uz glavne tokove. Najilustrativniji primjer je naselje Slivno Ravno koje je bilo najveće naselje

¹ Luka je zadržala naziv »Ploče«, a grad je ime Kardeljevo prvi put dobio 1. svibnja 1950. godine, a drugi put 2. veljače 1980. godine. Odlukom Skupštine općine 10. listopada 1990. godine gradu je vraćen naziv Ploče.

² Općine Metković i Ploče 1990. godine imaju oko 34 200 stanovnika (procjena autora).

brdskog područja metkovičke općine. Nakon rata brojilo je 648 stanovnika, a danas je taj prostor gotovo u potpunosti napušten. Stanovnici iz brdskog krškog prostora Sliv-

na Ravnog preselili su se u dolinu i formirali novo naselje uz Malu Neretvu. To novo naselje još se statistički ne izkazuje, već desna strana (obala Male Neretve) statistički pri-

Sl. 3. Kretanje postotnog udjela stanovništva gradskih naselja u ukupnom stanovništvu deltanskih općina Metković i Kardeljevo (po poslijeratnim popisima)

Fig. 3. Trends in the percentage of the population of cities within the total population of the delta communities of Metković and Kardeljevo (according to post-war censuses)

pada Opuzenu, a lijeva (od mosta na jadranskoj turističkoj cesti) još se uvijek vodi kao naselje Slivno Ravno. Tako se statističkom analizom ne dobiva prava slika o prostoru. Naziv *V l a k a* najviše se uvriježio za ovo novo naselje koje ima oko 140 obiteljskih kuća u kojima živi preko 700 stanovnika. Zahvaljujući izgradnji jadranske turističke ceste uz obalu se razvijaju primorska naselja Klek (s Dubokom i Komarnom), Gradac, Brist i Podaca. Brz razvoj Ploča, kao lučko-industrijskog i prometnog centra, privukao je brojno stanovništvo iz zagorskog dijela općine.

Zaključak

Donjoneeretvanska delta je integralni dio Srednjodalmatinskog pri-

morja. Daljom regionalizacijom na petom stupnju izdvajamo prostor delte u užem smislu, tj. aluvijalnu ravan, krški okvir i manju cjelinu krškog primorja Kleka. Regionalizacijom na šestom stupnju, obraćajući pozornost na genetski diferenciranu fizionomiju prostora, izdvajamo tradicionalni tip kulturnog krajolika, novokultivirane komplekse i litoralnu zonu na kontakatu aluvijalne ravni i mora. Zapadni, odnosno sjeverozapadni dio općina Metković i Ploče u fizionomsko-homogenom pogledu ne pripada delti.

Granice uvjetno-homogene i nodalno funkcionalne diferencijacije ne poklapaju se jer polazeći od nodalno-funkcionalne regionalizacije prostor donjoneeretvanske delte, usprkos općinskim granicama, treba

promatrati kao jedinstvenu cjelinu. Glavnu osovinu razvoja predstavljaju tri naselja gradskog tipa Metković-Opuzen-Ploče u kojima živi 58 % od stanovništva općina (1981). Već danas u funkcionalnom, a u budućnosti i fizionomskom smislu, ona predstavljaju jedinstvenu neretvansku konurbaciju. Metković je do danas zadržao vodeću ulogu centralnog naselja s gotovo trećinom (31 %) stanovništva funkcionalno objedinjene delte.

Ploče kao sekundarno središte, bilježi brz razvoj i privlači brojno stanovništvo. Godine 1948. sudjelovalo je sa samo 4 % od ukupnog stanovništva donjoneeretvanskog kraja da bi taj postotak bio povećan na 18,3 % 1981. godine. U istom periodu udjel stanovništva Opuzena, kao tercijarnog središta, porastao je sa 4,2 % na 8,6 %.

Proces suvremene prostorne valorizacije donjoneeretvanskog kraja uvjetuje stvaranje centara koji se upotpunjuju i dijele funkcije. Zato je opravdana perspektiva neretvanske konurbacije s obzirom na udaljenost splitskog makrocentra, dubrovačkog regionalnog centra i mostarskog makrocentra u nastajanju.

Proces suvremene prostorne valorizacije donjoneeretvanskog kraja uvjetuje stvaranje centara koji se upotpunjuju i dijele funkcije. Zato je opravdana perspektiva neretvanske konurbacije s obzirom na udaljenost splitskog makrocentra, dubrovačkog regionalnog centra i mostarskog makrocentra u nastajanju.

Literatura

Curić, Z. (1989): Mogućnosti razvoja turizma u delti Neretve, magistarski rad, 1—149., Postdiplomski studij prirodnih znanosti Sveučilišta, Zagreb.

Glamuzina, M. (1986): Delta Neretve, promjene agrarnog pejzaža, 1—144., SGDŽ, Zagreb

Jurić, I. (1988): Donjoneeretvanski kraj, 1—56, Školska knjiga, Zagreb

Rogić, V. (1964): Geografska regionalizacija Primorja, Zbornik VII. kongresa geografa SFRJ, 119—131, Geografsko društvo Hrvatske, Zagreb

Rogić, V. (1973): Regionalizacija Jugoslavije, Geografski glasnik br. 35, 13—28, Geografsko društvo Hrvatske, Zagreb

Rogić, V. (1983): Nacrt uvjetno-homogene regionalizacije SR Hrvatske, Geografski glasnik br. 45, 75—89, SGDŽ, Zagreb

Rogić, V. (1984): Jednostavnost i fleksibilnost koncepta nodalno-funkcionalne diferencijacije SR Hrvatske, Geografski glasnik br. 45, 73—80, SGDŽ, Zagreb

Roglić, J. (1974): Donjoneeretvanski kraj, Geografija SR Hrvatske, knjiga 6, Južno hrvatsko primorje, 180—181, Školska knjiga, Zagreb

Izvori

1. Korenčić, M. (1979): Naselja i stanovništvo SR Hrvatske, Djela JAZU 54, RZS SRH, Zagreb

2. Popis stanovništva, dokumentacija 553, RZS SRH, Zagreb, 1984.

3. Hrženjak, J. (1983): Društvena struktura naselja u SR Hrvatskoj, 432—435, 452—455, SNL i drugi, Zagreb

Summary

CONTEMPORARY GEOGRAPHICAL REGIONALIZATION OF LOWER NERETVA DELTA, CROATIA

by

Z. Curić

The Lower Neretva Delta is an integral part of the Central Dalmatian Coast. By further regionalization to the fifth degree, we separate the area of the delta in the narrow sense, i.e. alluvial plain, karstic frame and the small entity of the karstic coast of Klek. By regionalization to the sixth degree, paying attention to the genetic differentiation of the physiognomy of the area, we separate the traditional type of cultivated landscape, newly cultivated complexes and the littoral zone in the context of the alluvial plain and sea.

The western or northwestern parts of the communities of Metković and Ploče do not belong to the delta in the physiognomy-homogeneous sense. The borders of the conditionally-homogeneous and nodal functional differentiations do not correspond to each other, because they originate from the nodal-functional regionalization of the area of the Lower Neretva Delta, despite the community boundaries, and should thus be considered as single entity. The main axis of development is represented by three communities of the ur-

ban type, Metković-Opuzen-Ploče, in which 58% of the population live (1981). Today in the functional sense and tomorrow in the physiognomic sense, they represent a single Neretva conurbation. Metković has held the leading role as the central community with nearly one third (31%) of the delta population.

Ploče as the second center shows rapid development and attracts a numerous population. In 1948, it participated with only 4% of the total population of the Lower Neretva Region but this figure increased to 18.3% in 1981. During the same period, the percentage of the delta population in Opuzen as a tertiary center grew from 4.2% to 8.6%.

The process of the contemporary spatial valorization of the Lower Neretva region is conditioned by the creation of centers which supplement each other and share functions. Therefore, the perspective of a Neretva conurbation is justified, taking into account the distance from the Split macrocenter, the Dubrovnik regional center and Mostar macrocenter.

Mr. Zoran Curić
OŠ »Mladost«
YU, Zagreb - Utrinc

Recenzenti:
Prof. dr. Veljko Rogić
Prof. dr. Josip Riđanović